

סוכות – מהקבע אל הארעי

כתבו: אליסף תל אור, אילון שמיר

תוכן העניינים

אחד הרעיונות המרכזיים של חג הסוכות הוא היציאה ממבני הקבע שבחיינו אל המרחבים הארעיים. בדפים אלו אתם מוזמנים להתבונן במתח שבין הארעי לקבע שקיים בחיינו ובתפקיד היציאה אל המרחבים הארעיים - האישיים והלאומיים.

פרגולה למעלה, פרגולה למטה

האזינו לשירו של אביתר בנאי: "פרגולה", וקראו את מילותיו:

יש לי מה להפסיד, יונדאי סנטה פה, מתוק בפה, מתלבש יפה
מאה שלושים מטר בית, משכנתא מטרפת, שכונת רמות, ולה שתי קומות
סוגי כשר בשערי חסד, מקום קבוע בבית הכנסת,
פרגולה למעלה, פרגולה למטה

יש לי מה להפסיד, עוצר ברחוב לתמונות, מלא מחמאות, זאפות מלאות
גם עושה קדיש ה', תפקיד בתרבות בישראל, אלבומי זהב,
פלייליסט לכיס של הגב.
אור יקרות, אני שלט חוצות, אוטם אננים, כרס לברכים
פרגולה למעלה, פרגולה למטה

אני אביא יין אביא קרן שמש, אני אביא לחם אביא עץ ומים.
בואי החוצה בואי נצא
בואי החוצה בואי נצא.

יש לי מה להפסיד, נעלים שפיץ שחר, על השטיח הכחול, עצים גוזמים עגל.
יש גם תחרות, אנלא יכול להפסיד, סתם לתת להם לעקוף, נגן חזק בתוך
עבד לגוף, עבד לפחד, פרי של שקר, תהום בלי חקר
פרגולה למעלה, פרגולה למטה

© כל הזכויות שמורות למחבר ולאקו"ם.

• בשיר מתאר אביתר בנאי את המתח שבין הקבוע, היציב והבטוח לבין הארעי, המשוחרר, והחופשי.
לפי דעתכם, מדוע בחר אביתר בנאי לקרוא לשיר "פרגולה"? כיצד הפרגולה מבטאת את המתח הזה?

• יש מרכיבים שונים בחיינו, שלגביהם אנחנו מרגישים ארעיות רבה יותר – ואחרים, שלגביהם
אנחנו מרגישים יציבות ואף קיבעון.

- אילו מרכיבים בחייכם הם קבועים, והייתם רוצים שיהפכו לארעיים? מדוע?

- אילו מרכיבים הם ארעיים, והייתם רוצים שיהיו קבועים? מדוע?

הזמנה לשיחה:

עיצוב: ליאורה קורן | איורים: אביאל בסיל

"בסכת תִּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים" (ויקרא כג, מג) - אמרה תורה: כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת אָרְעִי. (תלמוד בבלי, מסכת סוכה, דף ב עמוד א)

התלמוד הבבלי הוא קובץ המאגד את הדיונים, הפרשנויות והרעיונות של החכמים בישיבות בבבל ובארץ ישראל במשך מאות שנים, בין המאה השלישית לספירה ועד המאה השישית. התלמוד נובע מפירוש המשנה, אך הוא מתרחב לאפיקים רבים אחרים.

- נסו להיזכר בתחושות שהיו לכם כשישנתם בחוץ או במבנה ארעי ולא במבנה קבע (למשל באוהל). האם זה היה שונה מאוד מלישון בבית? באיזה אופן?
- מהן בעיניכם תכליתו ומטרתו של מעשה זה - של יציאה מן הקבוע אל הארעי?
- לפי דעתכם, האם יש בכוחו של שבוע אחד להשפיע על שגרת החיים של האדם? אם כן - באילו מובנים ומדוע? אם לא - מדוע, והאם בשל כך אין בו טעם כלל?

הזמנה לשיחה:

"וּחִנַּתְּם אֹתוֹ חַג לֵה' שְׁבַעַת יָמִים בַּשָּׂנָה - חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם - בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי תַחֲנֹגוּ אֹתוֹ. בַּסֶּכֶת תִּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים: כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַסֶּכֶת לְמַעַן יִדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֶּכֶת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם." (ויקרא כג, מא-מג)

הזמנה לשיחה:

- על פי התורה, מהי מטרת היציאה אל הסוכות הארעיות? מה בא הדבר לסמל? מה הוא בא להזכיר?

לפניכם פרשנויות שונות שניתנו למעשה זה במרוצת הדורות:

תעודת [=מטרת] הסוכות להזכירנו בעושרנו [=כאשר אנחנו בעלי רכוש, עשירים] את העוני, לפי שחייב אדם לזכור בעושרו את העוני; בימי תפארתו - את השפלות [=את הימים שבהם היה במצב "נמוך", בְּשֹׁפֶל] בנדלותו - את הפשטות; [בימי שלום - את סכנת המלחמה; על פני היבשה - את סערות הים; ובעיר - את המדבר.

לפי [=משום] שאין לך דבר שיש בו כדי לְשַׁמְחֵנוּ יותר מזכרון ימי הרעה בימי טובה מרובה ביותר. ואולם חוץ מפעול [=פעולת] השמחה אתה מוצא כאן גם תועלת מרובה לגבי החינוך למעשים טובים: שכן מי שְׁשָׁם לנגד עיניו גם את הטוב וגם את הרע ודאי יתמלא רחשי תודה ושאיופות של חסידות...

(פילון האלכסנדרוני, על החוקים, סעיף 204)

פילון האלכסנדרוני - חי באלכסנדריה שבמצרים משנת 15 לפנה"ס עד 45 לספירה בערך. כתביו הוקדשו בעיקר לפירוש התורה ולחיבור בין מצוות התורה לבין רעיונות מהפילוסופיה היוונית.

הזמנה לשיחה:

- על פי פילון האלכסנדרוני, מהי מטרת היציאה אל הסוכות הארעיות? מה בא הדבר לסמל? מה הוא בא להזכיר?

חג הסוכות בחמישה עשר יום לחודש השביעי הזה - שהוא זמן תחילת ימי הגשם והקור, אשר צווה אותנו, שנצא מבית קבע, אשר אנחנו יושבים בו כל השנה, לשבת בסוכה, שהיא דירת ארעי ותחת אוויר השמים, הַפֶּךָ מָה [=באופן הפוך למה] שעושים אז כל העולם, כי הם נאספים מהשדות או מהחצרות אל בתים ספונים [מקורים].

כלומר: ...באו לחסות בצלי [בצל של אלוהים]... כי באמת יושב בסתר עליון בצל [שדי] [=מי ששם מבטחו באלוהים] - הוא החי חיים בטוחים, חיים שמחים, חיים מאושרים, חיים מְפֹנְיִים מרוב העמל והטרדה אשר תחת עול העניינים הזמניים... (רי יצחק עראמה, עקידת יצחק, שער ס"ז)

רבי יצחק עראמה (1420-1494) - מחכמי ספרד בדור הגירוש מספרד (1492). המכונה "בַּעַל הַעֲקִידָה" על שם ספר הדרשות שלו.

הזמנה לשיחה:

- על פי יצחק עראמה, מהי מטרת היציאה אל הסוכות הארעיות? מה בא הדבר לסמל? מה הוא בא להזכיר?

זְלַמֵּן הַסְּתוּבָב בְּעוֹלָם מְבֻלָּבֵל
שָׁאַל אֶת עַצְמוֹ "מִי אֲנִי וּבְכֵלָל?
אֲנִי חֲקֵלְאִי יֵשׁ לִי שְׁטַח גָּדוֹל
וְאֲנִי מְנַהֵל אֶת הַכֹּל
אֲנִי מְגַדֵּל פְּרוֹת וִירְקוֹת
מִקְפִּיד לְדַשֵּׁן לְעֵבֶד לְהִשְׁקוֹת
אֲנִי הַמוֹשֵׁל עַל חֲלֵקֶת אֲדָמָה!"
[...]
זְלַמֵּן נִשְׁכַּב עַל הַכְּרֶסֶה בְּסֵלֶוֹן
הַבֵּיט עַל הַקִּירוֹת הַצִּיץ מֵהַחֲלוֹן
"בֵּיתִי מְבָצְרִי הוּא כְּמוֹ מְמַלְכָּה!"
וְשׂוֹב יִצְתָה בֵּית קוֹל וְאֶמְרָה:
זְלַמֵּן זֶה לֹא אֶתָּה!

סְכוּת עֲכָשׁוּ צֵא אֶל הַסֶּכֶה
נוֹבוּ רִישׁ אֵל תְּהִיָּה לִי מְצַבְּרָח
הַבֵּט לְפִנְיֵי הַקְּוֹרְצִים מֵהַסֶּכֶה
בֵּיתְךָ לֹא אֶתָּה
אֲשַׁתְּךָ לֹא אֶתָּה
מַעֲמָדְךָ לֹא אֶתָּה
גַּם אֲדָמְתְּךָ לֹא אֶתָּה
אֶתָּה פְּשׁוּט
זְלַמֵּן.

(מתוך השיר: "זלמן זה לא אתה", קובי אוז)
© כל הזכויות שמורות למחבר, לעננה בע"מ
ולאקו"ם.

הזמנה לשיחה:

- על פי קובי אוז, מה מטרת היציאה אל הסוכות הארעיות של הסוכה? מה בא הדבר לסמל? מה הוא בא להזכיר?
- האם אחת מהפרשנויות קרובה לפרשנות שאתם הצעתם?
- איזו מהפרשנויות היא הקרובה ביותר ללבכם?

שנת ה-70 למדינת ישראל - מארְעי לקבע, והארעי שבקבע:

לפני למעלה ממאה שנה, כתב משה לייב ליליינבלום, ממנהיגי תנועת חובבי ציון, מאמר ובו פרשנות סמלית ליציאה מן הסוכה - במובן הלאומי:

הננו עוד הפעם עם נודד, יושב בסכות ובאהלים, היום כאן - מחר שם, וביום השלישי - בקצה ארץ. בית נאמן אין לנו, והננו יוצאים לא מדינת קבע לדירת ארעי, אלא מדינת ארעי לדירת ארעי, עד אין סוף. ולא שבעת ימים - אך זה קרוב לשני אלפים שנה! וכל כך הורגלנו לחיי הסכות והאהלים, עד שאין אנו רוצים לזכור, כי היו ימים והיינו עם אזרח...
...אבל מקוים אנחנו, כי סוף-סוף יבין העם, כי עם שלם לא יוכל לשבת לְנֶצַח בסכות. כי טוב בית קטן מסוכה רחבה. ואז יחגור את שארית כוחותיו לקומם את הריסות ביתו. ושם אל ארץ אבותיו, אל שדותיו ואל כרמיו ולחיי האזרחיים.
(משה לייב ליליינבלום, חג האסיף - חג הסוכות)

משה לייב ליליינבלום (1843-1910), ממנהיגי תנועת חיבת ציון.

הזמנה לשיחה:

• מה היה אומר משה לייב ליליינבלום לו ראה אותנו היום, חוגגים את חג הסוכות במדינתנו העצמאית?

האזינו לשירו של יורם טהרלב, "צֵל וְיָמֵי בְּאֵר", וקראו את הסיפור שבעקבותיו כתב את השיר:

השיר מצייר את נוף הכרמל שלרגליו גדלתי. בין השיטין נרמז אירוע שחוויתי בעודי ילד קטן. בשנת 1945 הצליחה יחידה מחתרית של הפלמ"ח לפרוץ למחנה המעצר בעתלית, בו נכלאו עולים לא-חוקיים שהגיעו לארץ בלי רישיונות. לאחר שנפרצה הגדר ונוטרלו השומרים, יצאו העולים לחופשי ובליווי משחרריהם הלכו ברגל לכיוון הכרמל כדי להגיע לבילה מעתלית ליגור. רק בודדים הצליחו לעמוד במאמץ האדיר הזה והגיעו ליגור בשעות הצהריים שלמחרת. במדרון היורד מההר הקיפו אותם שוטרים בריטים, אך חברי הקיבוץ התערבבו בין העולים והעלימו אותם בתוך חדרי המגורים. גם בחדר המגורים הקטנטן של הורי התארכה במשך חודש עולה חדשה, עד שהרוחות נרגעו והיא הועברה למקום אחר בארץ.

(השיר באתר של יורם טהרלב: www.taharlev.com/songs_selection_song.asp?id=61)

הזמנה לשיחה:

• בשיר נאמר: "מי שִׁסְכָּתוּ נּוֹפְלָת, חָרַשׁ יִכְנֵס בְּדָלָת, וְתַמִּיד יוֹכַל לְהַשְׁאֵר". כיצד מילים אלו מסמלות את הגשמת התקווה שאליה ייחל משה ליליינבלום?
• לפי דעתכם, מהי המשמעות, אם בכלל יש משמעות, ליציאה אל הסוכות הארעיות במציאות החיים שלנו כיום, כשאנו יושבים קָבֵע בארצנו?

נזכור, כי יש בעמים נודדים רועי-צאן ומְקַנְהָ מה שאין בעמים אזרחים, ויש בעמים אזרחים מה שאין בעמים נודדים.

העמים הנודדים, בהיותם קרובים לחיי הטבע, הרי הם בעניינים רבים יותר תמימים, יותר צנועים.

האחדות והשלום בינם לבין עצמם אינם פגומים ביותר, רחוקים מהשחתת המדות, המצויה בין עמים אזרחים; ועוד מעלות טובות כאלה.

לעומת זה העמים האזרחים, החיים חיי הקולטורה [=תרבות], יתרים על העמים הנודדים בסדרים פנימיים, במדע, בשעבוד כחות הטבע ובהשלמה כללית.

על כן טוב לעם נודד, שנהפך לעם אזרח, לשמור בטהרתן אותן המדות הטובות, שהן לנחלה לעם נודד. טוב לו לזכור את ימי-ילדותו, בהיותו קרוב לחיי הטבע, מלא תום, אוהב צניעות ושלוש ושאר מדות טובות, ולאחד אותו עם חיי הקולטורה [=התרבות] החדשים שלו.

טוב לו לבחור משתי תקופות חייו אלה את הטוב שבכל אחת מהן.

(משה לייב ליליינבלום, חג האסיף - חג הסוכות)

הזמנה לשיחה:

• לאור דבריו של משה ליליינבלום, חשבו: מה תפקידה של היציאה אל הסוכה במציאות שלנו היום, כשאנו יושבים ישיבת קבע במולדתנו?
• חשבו על דוגמאות שיוכלו להמחיש תפקיד זה.

